

S tem, ali je tukaj sploh moči govoriti o navijanju cen, ker ni bila pogojena kupnina, se niži stopinji sploh nista bavili. Temu predhodnjemu vprašanju pa je pritrditi. Določba § 14. ces. nar. od 7. avgusta 1915 št. 228 drž. zak. ne velja le za kupčijske posle. Ni treba, da bi bila cena določena v gotovini. Z gospodarskega stališča je vseeno, ali se potrebščina preplača v denarju ali se dado zanjo stvari višje vrednosti. Vse stvari, ki so v prometu, so torej lahko »cena« v zmislu navedene zakonite določbe. Tudi pri menjah se utegnejo potemtakem cene navijati.

Razlogi, pridejani sodbi prizivnega sodišča, ne upravičujejo oprostitev. Vsakokratne tržne cene po sebi niso odločilne. Še manj pa je smelo prizivno sodišče za podlago vzeti tržne cene ob času sodbe. Bistveno je, da je obtoženec zahteval ob času sklenjene menje olje v vrednosti 125 K za stot žvepla, ki je veljalo 36 kron za stot. Akoprav se prišteje tovarnina in ležarina kakor primeren dobiček za obtoženca, je vendar dejanski dobiček brez dvoma čezmeren. Doseči ga je bilo le vsled pomanjkanja žvepla, ki je nastalo po vojnem stanju. Prizivno sodišče je opustilo ugotovitve v navedenih ozirih, ker je napak tolmačilo zakon. **B.**

Književna poročila.

Leonida Pitamic: Denkökonomische Voraussetzungen der Rechtswissenschaft. Kelsenovo delo »Hauptprobleme der Staatsrechtslehre« (Tübingen, 1911) pomenja za pravno vedo vogelni kamen. V njem se prvič na podlagi najširših raziskavanj načelno rešijo vprašanja pravne metode, ciljev in mej pravnega spoznanja v enotnem z neizprosno konsekvenco izvedenem sistemu. Noben pravni teoretik, ki se ne bavi zgolj z vprašanji uporabljalne pravne vede, ampak se loteva splošnih pravnih problemov, ne more iti mimo Kelsonovega dela. Z njim in njegovim prednikom *Weyrom*¹⁾ je pridobila avstrijska državnopravna šola prvenstvo nad Nemčijo, kar se danes ondi odkrito priznava.²⁾

V kratki, a globoki in velezanimivi študiji pod gornjim naslovom v 3. zvezku »Österr. Zeitschrift für öffent. Recht, 1917«, se tudi naš rojak

¹⁾ Franz Weyr, Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems, Archiv f. öff. Recht, 1908.

²⁾ Primeri: Otto Koellreuter, Der Staat und die Herrschaftsrechte im öffentlichen Recht v Österr. Zeitschrift f. öff. R. 3. zvezek 1917!

Pitamic bavi s Kelsenom ozir. s problemi pravne vede, ki so ostali v Kelsenovem sistemu nerešeni ali vsaj nepovoljno rešeni.

Da se bolje razume, si je treba predočiti kvintesenca Kelsenove teorije: Pojma pravo in država sta neločljiva. Pravo je kompleks pravnih stavkov (pravil). Pravni stavek — atom pravnega pojmovanja — je v bistvu izrek (sodba) o pogojni volji države do udejstvovanja, ki more biti izvršitev ali kaznovanje. Spoznavanje prava (Rechtserkenntnis, Rechtsfindung) je iskanje pravnih pravil iz d a n e g a pravnega sistema, uporaba prava pa je v bistvu prištevanje (Zurechnung). Prištevam, če stavim dejanski položaj v razmerje z osebo na podlagi pravnega pravila. Pravni zakoni ne popisujejo, ampak predpisujejo, predmet pravne vede je to, kar bodi (ima biti, Sollen), ne, kar je (Sein); za to Kelsen pravne zakone naziva v nasprotju z naravnimi zakoni n o r m e in metodo pravnega spoznavanja n o r m a t i v n o.

Dr. Pitamic sprejema navedene temeljne nauke Kelsena kot samoposebi umevne. Popolnoma pravilno pa poudarja, da so nedostatni za izčrpno spoznanje pravnih pojavov. Kelsen namreč izhaja od hipotetično za podlago sprejetega gotovega pravnega reda in ne preiskuje dalje, kako pride do ugotovitve tega izhodišča. On postopa kakor matematik v algebri, ne meneč se za dejanstvenost. Res da je s to metodo dosegel izredno važne rezultate in, rekel bi, odkritja v načinu pravnega spoznavanja. Ta metoda ga je tudi obvarovala sicer težko izogibnih napak in dala njegovim izvajanjem značaj one logične nepobitnosti in skrajne doslednosti, ki je pred njim ni najti v pravni literaturi.

Toda pravniku ne dela toliko težkoče pravna uporaba pri d a n e m pozitivnem pravnem redu s konkretno vsebino, kakor ravno iskanje konkretno veljavnega pravnega reda, ugotovitev kompleksa pravnih pravil, ki naj služi za izhodišče za določeni čas in kraj. Primera s hribolascem, ki jo rabi Pitamic, to dobro pojasnjuje. Pritrditi mu je tudi, da za to stran pravnega spoznanja, ki je enake važnosti kakor druga, normativno - deduktivna metoda, ki jo uvaža Kelsen kot edino uporabno v pravno vedo, ni uporabna ali je vsaj nezadostna. Do konkretnega časovno in krajevno določenega pravnega reda moremo priti le po induktivni metodi.

Pitamic si stavi problem, ali je za logično ureditev spoznanja prava po normativno-deduktivni metodi načelno možno in potrebno, da se objektivno znanstveno ugotovi materijelna pravna podlaga, in ali taka samostojna ugotovitev tudi pri napisanih ustavah ni odveč.

Priznavajoč važnost stavljanja problema moram tu oporekati, da je drugi problem pravzaprav vsebovan že v prvem, in da ne uvidim, zakaj bi se pri spoznanju prava kot enotnega pojava in postuliranja enotne metode za vse pravo omejeval problem na ustavno pravo, če tudi je razumljivo, da Pitamica kot teoretika državnega prava zanima v prvi vrsti le ta panoga pravnih pojavov in da zgolj iz nje zajema svoje argumente. Ker je možnost našega izražanja nedostatna, je tudi vsako še tako v posamez-

nosti segajoče kodificirano pravo le nepopolen izraz celotnega veljavnega pravnega reda in je tudi pri napisanem pravu potrebno posegati po drugih virih za spoznanje pravnega reda. Razložek je torej le kvantitativen.

Pitamičeva izvajanja k stavljenu problemu so zelo globoka in zahtevajo večkratno pozorno čitanje, če se jih hoče popolnoma razumeti. V obče jim je pritrditi. Duhovito izvaja, da je z normativno metodo pojmovno nemogoče priti do zadnjega izhodišča pravne konstrukcije, ker ni možno priti iz brezkončne vrste, ako se v zaznavni vrsti določene metode ne prestreže pota z zaznavami druge metode. V pravni vedi je vsled pomanjkanja pravne kontinuitete potrebno določiti, kje konča normativna dedukcija. Takšno izhodišče je pa možno določiti samo potom druge, induktivne metode, pa naj določitev pride kjer- in kakorkoli.

Naravno je, in to priznava odkrito tudi Pitamic, da je v ustavnem pravu ondi, kjer je ustava kodificirana, »zadnja napisana« ustava izhodišče za pravno spoznanje, podlaga normativnim dedukcijam. Pitamicu je ta podlaga tem nezadostnejša, čim starejša je ustava; v političnem in socialnem razvoju se predstave o tem, kar ima biti, preminjajo in oddaljujejo od prvotnih nazorov, tako da govorimo o ustavnem toku (Verfassungswandel), ki se od ustavoloma razlikuje le kvantitativno. Kjer se je takim potom dejansko naziranje o ustavi predrugačilo, je miselno neekonomično za pravnika, da bi iskal podlage svojim konstrukcijam v besedilu ustave, ne oziraje se na tekem časa v ustavnem toku dejanski izvršeno premembo. Takšno delo bi bilo brezplošno. Preiskati mu je induktivnim potom, kaj in koliko se je od kodificirane ustave dejanski uveljavilo in kaj je ostalo le na papirju, le »ustavni poskus«. Dejanska uveljava ustave mu mora biti pri tem edino merilo. V veliko večji meri mora to veljati za nekodificirane, ali vsaj nepopolno kodificirane ustave, kakor na pr. na Angleškem.

Vsakomur, ki mi je do sem sledil, bo takoj jasno, kako dalekosežne in nevarne nauke zastopa s tem avtor: On sam se tega zaveda. Zato jim daje gotove meje. Le ona prvotno neustavna ali protiustavna dejanja, ki so vsled svoje trajnosti in konstantnosti povzročila predstave, da ima tako biti, se morejo kot sestavni del pravnega sistema upoštevati, a se tudi morajo, če hoče pravna veđa zadostiti svojemu smotru, da državne pojave pravno razlaga.

To je prilično vsebina in miselna pot Pitamicove študije. Primeri iz avstrijske ustave, ki jih uporablja v zadnjem (V.) odstavku, so na sebi tipični in avtorjeve opomnje pod vidikom zgoraj označenega načela zanimive.

Ne morem navesti ničesar, kar bi govorilo proti Pitamičevim izvajanjem. In vendar me rezultat ne zadovoljuje in vsiljuje se mi vprašanje: Avtor je prepričan, da je po njegovem »ekonomičnem« načelu možno dobiti objektivno znanstveno podlago pravnemu sistemu, ki služi za izhodišče normativnemu spoznavanju, ne da bi to bilo zgolj in v zadnji

vrsti stvar znanstveno brezpomembnega subjektivnega političnega nazarja. Ali pa mi odgovor na to, ali so dejstva in katera pridobila v državnem življenju one značaje, ki jih avtor zahteva, da postanejo pravno relevantna, — more res dati induktivna metoda, ali ni marveč to navsezadnje stvar subjektivne vere? Problem se je premaknil, a rešen ni! —

Vsakomur, ki si hoče bistriti svoj um ob težavnih problemih pravnega spoznanja, priporočam, da čita Pitamičev spis. **Dr. Ságadin.**

Právný Obzor — se imenuje slovaški četrtletnik, ki ga je začel izdajati dr. Emil Stodola, odvetnik v Budapešti. Iz slovaškega mrtvila — pravniško glasilo! Urednik piše v uvodu: »Okolnosti časa, zavest, da ne more več dolgo trajati, ko pride slovaščina do veljave, ki jej gre v sodstvu, v javni upravi in v javnem životu vobče, silijo nam pero v roko in napotujejo nas, da zastavimo svoje skromne moči za pripravljanje te velike in plemenite stvari. Brez terminologije smo, ne moremo se v pravnih rečeh drug z drugim pogovoriti v naši materinščini, še manj moremo napisati kaj strokovnega. Naj se uresničijo naše jezikovne pravice, pa smo v največjih neprilikah!« — Zato vabi urednik predvsem na sodelovanje za slovaško pravno terminologijo. List hoče poročati o novostih na polju zakonodajstva, sodstva in uprave, razpravljati o potrebah in zahtevah slovaškega naroda glede uvedbe slovaščine v sodstvo in javno upravo in zanimati za pravno vedo; »že gojitev prava v naši besedi bo pripravljala pot za dosego smotra«. Novi časopis hoče služiti tudi širšemu občinstvu in pričakuje od njega podpore, ker ob pičem številu slovaških pravnikov niti obstati ne bi mogel. Upa pa tudi, da ne ostane brez sotrudnikov. »V mene Božom teda napred!« — Naročnina listu je 6 K na leto. Češki »Právník« pristavlja k tej objavi: Želimo izdajateljstvu celo srečo na pot, ki je jako podobna prvi poti našega lista v literarni svet. — Prav tako tudi »Slovenski Pravnik«!

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. decembra 1917.

— (Ekscel. dr. Ivan vitez Žolger.) Uradna »Wiener Zeitung« je objavila v številki z dne 24. junija t. l. povišanje sekcijskega načelnika v predsedstvu ministrskega sveta dra. Ivana Žolgerja v viteški stan. In koncem avgusta je bil imenovan za ministra.

Beležimo ti vesti s posebno radostjo, ker je sin preprostih slovenskih staršev v uradniški karijeri dosegel čast in uspeh, kakor še nikdo pred njim. Dr. vitez Žolger je samonikel mož, ki se je brez protekcije in ne da bi se odrekel le enemu svojih načrtov in idealov povspel vsled svoje izredne darovitosti in naravnost železne volje že v mladih letih